

Lietuvos himno istorija

Lietuvos Sąjūdžio Kauno skyriaus Švietimo komiteto pirmininkas,
Kauno miesto savivaldybės Švietimo tarybos narys,
istorijos mokytojas metodininkas
Zigmas Tamakauskas

Žodis *himnas* kildinamas iš graikų kalbos žodžio *hymnos*. Tai šventa ir iškilminga giesmė, senesniuose laikuose šlovinanti dievus. Dažniausiai himnai grupuojami į dvi dalis – bažnytinius himnus ir pasaulietinius. Bažnytinėje erdvėje himnai skiriasi nuo paprastos maldos turinio. Čia himnas – jau yra speciali aukštesnės formos malda, palydima giedojimo ir muzikos. Jame nesama kokios nors asmeninės maldos žodžių, o lyriniu religiniu jausmu garbinama dievybė, jai dėkojama už suteiktas gėrybes, už žemės ar gamtos grožį. Himnas pasitarnauja tai bendruomenei, kuriai jis yra sukurtas, reiškdamas jos nuotaikas, jausmus, moralinę dvasinę nuostatą.

Visos senovės religijos turėjo savo himnus, virtusius dabar jau pačių religijų istorijos dokumentais. Pavyzdžiui, iš himno Nilui, galima sužinoti nemažai žinių tyrinėjant Egipto religijos istoriją. Žydų psalmės – himnai, skirtos vienam tikrajam Dievui garbinti, net sudarė pirmųjų krikščionių liturgijos dalį. Himnus galime rasti ir Šventojo Rašto Naujojo Testamento eilutėse. Tai daug kam žinoma, pavyzdžiui, *Magnificat*. Ypač himnų reikšmę liturgijoje išskėlė ketvirtame amžiuje gyvenęs krikščionių teologas ir rašytojas, Milano vyskupas šventasis Ambraziejus. Dar ir dabar bažnyčiose giedamas jo sukurtas himnas *Deus creator omnium*. Liturginiais himnais žavėjosi ir vienas didžiausių Bažnyčios mokytojų šventasis Augustinas.

Labai bažnytinių himnų pagausėjo viduramžiais. Iš to laiko mus pasiekė vėl daug kam girdėti himnai *Ave maris stella; Salve Regina*. Beveik kiekvienas viduramžių rašytojas buvo ir himnologas. Tryliktojo amžiaus garsus katalikų filosofas ir teologas šventasis Tomas Akviniėtis sukūrė himnus Švenčiausiojo Sakramento garbei su pabrėžtiniais jų finalais: *Tantum ergo; O salutaris Hostia* ir kitus. Nustatant lietuvišką liturgiją, kai kurie jų buvo išversti į lietuvių kalbą ir dabar skamba mūsų bažnyčiose. Išverstų į lietuvių kalbą bažnytinių himnų randame ir mūsų pirmuosiuose lietuviškuose raštuose, kaip, pavyzdžiui, Martyno Mažvydo, Merkelio Petkevičiaus katekizmuose, Švento Rašto vertimuose.

Bažnytinius himnus kūrė ir kai kurie mūsų poetai bei kompozitoriai. Pavyzdžiui, kompozitorius ir poetas Antanas Paulavičius yra sukūręs himną Kauno Gerojo Ganytojo parapijai *Gerasis Ganytojau*.

Pasaulietiniai himnai gali būti skirstomi į valstybinius, tautinius, įvairių miestų, bendruomenių, organizacijų, draugijų ir kt. himnus. Savo himnus turi beveik kiekviena Respublikos mokykla. Daug kam žinomas ir Ateitininkų organizacijos himnas. Į krepšinininkų himną lyg pretenduoja daina „Trys milijonai“.

Tačiau čia plačiau apsistosime prie mūsų valstybinio himno, paminėdami tautines giesmes, pretendavusias į valstybinio himno statusą. Valstybiniai himnai atsirado 19 amžiuje. Jie keičiami retai, daugiausiai – pasikeitus visuomeninei sistemai. Dažniausiai jie turi savo žodinę ir muzikinę formą. Tačiau kartais atliekama tik jų melodija. Pvz., subyrėjus Sovietų sąjungai, kurį laiką Rusijoje buvo atliekama tik sovietinio himno muzika, o vėliau – jai pritaikyti nauji žodžiai. Pokario metais, antrą kartą okupavus mūsų kraštą sovietams, Justas Paleckis taip pat siūlė savo darbdaviams iš Maskvos palikti Lietuvos himnui tą pačią Vinco Kudirkos sukurtą muziką, o tik pakeisti jo žodžius sovietiniais.

Valstybinis himnas – tai patriotinis muzikinis kūrinys, reglamentuojamas įstatymais ar kitais teisiniais aktais. Lietuvos valstybės himnas privalo būti giedamas arba grojamas: 1. Pradedant ir baigiant Lietuvos Respublikos Seimo sesijas. 2. Pradedant arba baigiant iškilmingus Lietuvos

Respublikos Seimo posėdžius. 3. Pradedant arba baigiant iškilmingus susirinkimus ir posėdžius, skirtus Lietuvos Respublikos švenčių ir atmintinoms dienoms. 4. Sutinkant ir palydint oficialiai apsilankančius Lietuvos Respublikoje užsienio valstybių ir vyriausybių vadovus – po užsienio valstybės himno. 5. Užsienio valstybėse, kai atstovaujama Lietuvos Respublikai – pagal diplomatinį protokolą. 6. Nacionalinės televizijos laidose – programos pradžioje – valstybės šventės ir kitomis dienomis, jeigu pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą iškeliama Lietuvos valstybės vėliava; nacionalinio radijo laidose – kasdien pradedant ir baigiant pirmąją programą. 7. Iškeltiant Lietuvos valstybės vėliavą valstybinių valdžios ir valdymo institucijų, įmonių, įstaigų ir organizacijų viešųjų renginių proga.

Vykstant vidaus bei tarptautinėms sporto varžyboms, Lietuvos valstybės himnas turėtų būti giedamas arba grojamas, jeigu iškeliama Lietuvos valstybės vėliava.

Teisiniai aktai nedraudžia giedoti Lietuvos himno ir dažniau mokyklose.

Tačiau Lietuvos valstybės himnas negali būti naudojamas kaip muzikinis kūrinys fonui, reklamai, pramoginiuose montažuose ir panašiuose atvejuose. Viešas pasityčiojimas iš Lietuvos valstybės himno baudžiamas įstatymų nustatyta tvarka.

Gaila, kad Lietuvos himnas per pirmąją radijo programą atliekamas tik vidurnaktį – 24 val., teigiant, kad tuo laiku baigiasi dienos programa ir tuo pačiu prasideda nauja. Tai paprasčiausias nacionalinio radijo vadovų išsisukinėjimas, nenoras atsižvelgti į žmonių valią, kad Valstybės himnas būtų giedamas ne tik naktį, bet ir rytais.

Prieš kurį laiką LR Seimo nario Ryto Kupčinsko iniciatyva septyni parlamentarai Seimo sekretariate buvo įregistravę Valstybės himno įstatymo pataisą, pagal kurią Lietuvos himnas realiai turėtų būti giedamas arba grojamas kasdien pradedant rytinę ir baigiant vakarinę Lietuvos radijo pirmosios programos transliaciją. Tačiau ši pataisa, deja, nebuvo priimta.

Prieškario Nepriklausomoje Lietuvoje Lietuvos radiofono programos būdavo pradedamos kompozitoriaus Jono Dambrausko „Malda už Tėvynę“ ir baigiamos Valstybės himnu.

1988 metų birželio mėnesį gimęs Lietuvos Sąjūdis vedė mūsų kraštą į Nepriklausomybės atgavimą. Tai mūsų tautos kančiomis ir aukos dvasia paženklintos dvasinės vienybės bei susitelkimo išdavos stebuklas, įamžintas Vilniaus Katedros aikštės plytele. Šis Dievo laiminamas stebuklas lėmė ir mūsų išlikimą. 2006 metais viešėdama Lietuvoje Didžiosios Britanijos karalienė Elžbieta II iškilmingame Seimo posėdyje, tarsi visa tai primindama mums, pažymėjo: „Niekada neturėtume pamiršti, ką Lietuva iškentėjo savo kelyje į laisvę [...], jūs praturtinate mūsų žemyną savo unikalia kalba, kultūra ir patirtimi...“ Savo sveikinimo kalbą Lietuvai karalienė baigė žodžiais: „[...] leiskite pacituoti jūsų „Tautiškos giesmės“ žodžius: „Ir šviesa, ir tiesa mūs žingsnius telydi“. Mūsų vertybių gražiu įvertinimu ir tais mūsų himno ištartais žodžiais daugelis žmonių tarsi atpažino save. Atpažino save per simbolį – per mūsų himno žodžius. Juos sugiedodavo po sukalbėtos maldos ir Lietuvos partizanai, rengdamiesi į mūšį su sovietiniu okupantu.

Mūsų himnas atspausdintas 1898 metais šeštame „Varpo“ numeryje, minint jo dešimtmetį, pavadinimu „Tautiška giesmė“. Pats Vincas Kudirka dar kiek anksčiau apibūdindamas savo „Tautišką giesmę“ lyg pranašiškaai pasakęs: „Parašiau himną lietuviams“. Tačiau iki himno pripažinimo šiai giesmei reikėjo nueiti dar nemažą kelio tarpą, reikėjo atlaikyti ir konkurenciją.

Pradžioje Lietuvos himno reikiamybę tenkino Adomo Mickevičiaus „Pono Tado“ kreipimosi eilutės *Lietuva, mano tėvyne, tu esi kaip sveikata...* Spaudos draudimo laikotarpyje labai populiaru buvo ir Antano Baranausko daina *Nu, Lietuva, nu, Dauguva*. Ši daina skambėjo lyg tautinė giesmė, žadinsi Tėvynės meilę, degusi neapykanta carizmui, rusifikacijai: „Anei rašto, anei druko mums turėt neduoda...“ Šią giesmę, kaip liudija rašytojas J. Tumas Vaižgantas, ypač entuziastingai giedodavo jaunimas. Carinė valdžia stengdamasi šią giesmę uždrausti, traktavo kaip priešvalstybinį kūrinį. Buvo tada kreiptasi į Maironį, kad šis parašytų šiai A. Baranausko dainos melodijai pritaikytus naujus žodžius, prie kurių negalėtų prikibti valdžios cenzūra. Taip atsirado išpopuliarėjęs tuo metu Maironio eilėraštis „Eina garsas“.

Žinomo istorinio romano „Algimantas“ autorius Vincas Pietaris siūlė tautine giesme paversti Dovydo psalmę *Dievas galybių su mumis!* Tautoje labai populiaru buvo ir Česlovo Sasnausko sukomponuota Maironio parašyta giesmė „Marija, Marija“, kurią ypač mūsų dienomis buvo pamėgęs ir garbingasis popiežius Jonas Paulius II.

Į Lietuvos himnus pretendavo raiškios, patriotinę nuotaiką keliančios Maironio eilės *Kur bėga Šešupė...* (Česlovo Sasnausko ir Aleksandro Kačanausko muzika), *Pirmyn į kovą už tėvynę, už brangią žemę Lietuvos!* Pastaroji giesmė pradžioje net turėjo „Lietuvos himno“ paantraštę. Taip pat labai populiaru tapo *Jaunimo giesmė* – „Užtraukime naują giesmę, broliai, kurią jaunimas tesupras!“ (Juozo Naujalio muzika). Tautine giesme virto *Lietuva brangi* (Juozo Naujalio muzika). Ši giesmė ypač buvo populiaru sovietinės okupacijos metais. Ji tarsi buvo Lietuvos himno pakaitalas, po ilgos draudimo pertraukos koncertinėje salėje pirmą kartą legaliai sugiedota vadinamo „chruščioviško atšilimo“ metu Vilniaus universiteto choristų. Ją giedant – reikšdami pagarbą savo Tėvynei, žmonės visada atsistodavo. Ją skatindavome giedoti ir per Universitete mūsų organizuotas studentiškas vakarones. Ypač didelį įspūdį ji paliko 1956 metų rudenį, vykusios Vengrijos revoliucijos fone, kada mūsų surengtoje vakaronėje po deklamatoriaus pasakytos ištraukos iš Maironio poemos „Jaunoji Lietuva“ – „Jau slavai sukilo...“, susikibę rankomis, jausdami vieni kitų širdies šilumą užtraukėme „Lietuva brangi...“

Tautine giesme virto ir Jurgio Zauerveino eilėraštis *Lietuvninkai mes esam gimę*, atspausdintas 1879 metais Klaipėdoje leistoje „Lietuviškoje ceitungoje“. Šis eilėraštis šiek tiek pakoreguotas (Stasio Šimkaus muzika) dabar įvardytas kaip Mažosios Lietuvos himnas.

Pirmą kartą „Tautiška giesmė“ buvo sugiedota jos autoriui – Vincui Kudirkai senkant gyvybės jėgoms, 1899 metais lapkričio 13 dieną Peterburge surengtame koncerte, skirtame šelpti lietuvius studentus. Po metų Vinco Kudirkos bendramintis Kazys Grinius spaudoje šią giesmę jau pavadino tautišku himnu, jį propaguodamas savo šeimos surengtuose vakarėliuose, įvairiuose susirinkimuose. Giedant šią giesmę, kaip priderama tikram himnui, susirinkusieji atsistodavo. Ypač entuziastingai su gražia himnui skirta pagarba buvo sutikta „Tautiška giesmė“ Didžiojo Vilniaus seimo išvakarėse surengtame koncerte. Kompozitoriaus Miko Petrausko vadovaujamas choras šią giesmę turėjo net kelis kartus pakartoti. 1906 metais kompozitoriaus Antano Kačanausko rūpesčiu išleistas leidinėlis jau tiesiogiai vadinosi Lietuvos himnu: *Lietuvių hymnas. Žodžiai ir melodija V.Kudirkos. Fortepijonui priruošė A. Kačanovskis*. Leidinio viršelį puošė mūsų senasis valstybingumo ženklas – Vytis.

Lietuvos himno giedojimas visuose Lietuvos kampeliuose palikdavo didelį įspūdį. Tą įspūdį gražiai aprašo ir rašytoja Žemaitė 1907 metais savo rašinyje Vilniaus „Kanklės“: „[...] būrys lietuvių užtraukė sutartinę, visas kambarys, kaip vienas žmogus, stoji stati, nes pragydo tautiška lietuvišką himną. Himno gaida sujudino ir sugraudino širdį, atsiminei neseniai pergyventą laiką, kuomet žmogus baimėje, patyliais šnibždėjo: „Lietuva, Tėvyne mūsų“. Sykiu džiaugsmas šildė širdį, jog jau iškovojo nors tiek liuosybės, kad galima tuos žodžius viešai ir balsu dainuoti [...]“ Lietuvos himno giedojimas žadino lietuvių širdyse patriotizmą ir viltį, norą prisidėti prie savo valstybės atkūrimo, skatino abejojančius žengti lietuviybės keliu. Jadvygos Čiurlionytės teigimu, Vinco Kudirkos himnas turėjo įtakos ir jos brolio M. K. Čiurlionio bei visos šeimos atletuvėjimo procese.

Pakiliai Lietuvos himnas skambėjo ir 1917 metais rugsėjo mėn. vykusioje Vilniuje Lietuvių konferencijoje, kurioje buvo išrinkta Lietuvos Taryba, įgaliojta paskelbti mūsų valstybės atkūrimą. Bene iškilmingiausiai su dideliu džiaugsmu Vinco Kudirkos sukurtas himnas buvo sugiedotas 1920 metų gegužės 15 dieną Kauno muzikinio teatro salėje, kada čia posėdžiavusio Steigiamojo Seimo pirmame posėdyje visiems stovint Seimo pirmininkas Aleksandras Stulginskis perskaitė Steigiamojo Seimo narių vienbalsiai priimtą Nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo Deklaraciją. Ta diena laikoma ir lyg oficialiu „Tautiškos giesmės“ patvirtinimu Lietuvos himnu. Jis tapo ir Nepriklausomos Lietuvos simboliu, nereikalavusiu dėl savo populiarumo jokio formalaus įteisavimo – nė vienoje prieškario Lietuvos konstitucijoje jis neminimas.

Sovietams okupavus Lietuvą, po vadinamųjų „Liaudies seimo rinkimų“, Lietuvos radijas buvo priverstas 22 valandą perduoti Kremliaus kurantų skambesį, o 24 valandą baigti programą „Internacionalu“. Tačiau stumiamas Lietuvos himnas iš viešo gyvenimo, pasidarė tautinės rezistencijos simboliu. Ypač tai išryškėjo 1940 metais rugpjūčio mėnesio viduryje Kauno sporto halėje vykusiame Lietuvos mokytojų suvažiavime, kada vietoj brukamo „Internacionalo“ atsistoję mokytojai sugiedojo Lietuvos himną. Sėdėję prezidiume Maskvos tarnai pasijuto lyg nesavame kailyje – čia stojos, čia sėdo, tiesiog nesusigaudė kaip turi elgtis. Tuometinis Liaudies švietimo komisaras Antanas Venclova rašė: „Į mokytojų suvažiavimą arba, kaip jį tada daug kas vadino, kongresą atvyko ne mažiau kaip 10 tūkstančių liaudies švietėjų [...] Naujosios santvarkos priešai savo minčių reikšti nediršo. Tačiau, baigiantis suvažiavimui, jie rado būdą priminti, kad egzistuoja – sustoję sugiedojo buržuazinės Lietuvos himną.“ Taip tada mokytojai parodė savo patriotizmą ir ištikimybę Lietuvai.

Daugelis žmonių su džiaugsmo ašaromis klausėsi Lietuvos himno, skambėjusio per sukilėlių užimtą Kauno radijo stotį 1941 metų birželio 23 dieną.

Antros sovietų okupacijos metais dar kurį laiką buvo leista giedoti Lietuvos himną. Tačiau 1945 metais buvo sukurta komisija „sukurti Lietuvos TSR valstybinį himną“. Į tą komisiją įėjo J. Paleckis, J. Banaitis, J. Žiugžda, K. Korsakas, J. Gruodis, V. Niunka ir K. Preikšas. Komisija buvo įpareigota tai atlikti iki 1946 metų sausio 1 dienos. Rašant sovietinio himno žodžius į darbą kibo Antanas Venclova, Valerija Valsiūnienė, Teofilis Tilvytis, Vacys Reimeris, Aleksys Churginas, Juozas Melnikas ir Eduardas Mieželaitis. Kiekvienas iš jų norėjo „prakišti“ savuosius tekstus. Tačiau dėl vykusios aktyvios partizaninės kovos prieš sovietinį okupantą, sovietinė valdžia, nenorėdama didinti įtampos – savo tarnų sukurtą himną priimti dar delsė. Tuo tarpu Latvijoje ir Estijoje, kur pasipriešinimas buvo žymiai silpnesnis, nauji sovietiniai himnai buvo įteisinti jau 1945 metais. Tik 1950 metais liepos mėnesį Lietuvoje buvo paskelbtas Antano Venclovos parašytas naujasis himnas, šlovinantis sovietinį okupantą. Jam muziką sukūrė Balys Dvarionas ir Jonas Švedas. Demaskavus Stalino žiaurybes, jis vėliau buvo pakoreguotas Vacio Reimerio žodžiais ir Eduardo Balsio muzika. Tačiau Vinco Kudirkos himnas, kaip ir kiti Nepriklausomos Lietuvos simboliai, per visą sovietinę okupaciją išlaikė savo gyvybę, gąsdindami mūsų krašto grobikus. Slapta giedamas Lietuvos himnas stiprino visų lietuvių dvasią pačioje Lietuvoje ir tolimuose sovietiniuose lageriuose. Jį pakiliai giedodavo ir laisvojo pasaulio lietuviai. Gražūs prisiminimai liko iš Vėlinių vakarų, kada Kauno Vytauto prospekto Senosiose kapinėse susirinkusi daugybė žmonių, reikšdami viltį nusimesti sovietinius pančius, drąsiai giedodavo Lietuvos himną. Lietuvos himną giedojome ir Vilniaus Rasų kapinėse prie dr. Jono Basanavičiaus kapo per žinomą studentiško jaunimo susirinkimą 1956 metų Vėlinių vakarą, sveikinant vykusią tuomet Vengrijos revoliuciją ir protestuojant prieš Lietuvos pavergimą. Lietuvos himną sovietiniais metais visada prisimindavome per mūsų surengtas temines ekskursijas „Geriau pažinkime Lietuvą“ būdami Kudirkos Naumiestyje prie dr. Vinco Kudirkos kapo. Pagerbiant įžymų varpininką, čia mums lyg legalumo duodavo 1976 metais išleista V. Kudirkos knygelė „Laisvos valandos“, kurioje dviem stulpeliais – aštuoniomis eilutėmis buvo atspausdinta „Tautiška giesmė“. Į tą puslapį įdėdavau storesnio lapo žymeklį, kad rankose iš karto, lyg niekam nenurodant, atsiverstų 43 puslapis su Lietuvos himno žodžiais. Vienas iš patikimesnių ekskursijos dalyvių, uždegus ant kapo žvakutę, jį raiškiai paskaitydavo. Susidarydavo patriotinio pakilimo nuotaika, tylos minute savo širdimis susiliejami su neišduotos Lietuvos šaknimis, su to nulaužto, bet gyvo savo dvasia Ažuolo raginimu – kelkite, kelkite, kelkite... Iš mūsų krūtinų pasklisdavo „Lietuva brangi“ giesmė.

Nepaisant siaučiančių okupacinių vėjų, Lietuvos himno garsai metai iš metų vis tapdavo ryškesni. Jį vis dažniau giedodavo ir viešose vietose. Prisimintini jo garsai 1987 metų rugpjūčio mėnesio 23 dieną Vilniuje prie Adomo Mickevičiaus paminklo, paskui – 1988 m. vasario 14-ją Kauno Katedroje, Vasario 16-ją – Vilniaus Katedros aikštėje. Himnas skambėjo ir minint birželio tremties dienas, ir kitomis Sąjūdžio organizuotomis atmintinų dienų progomis. Pagaliau 1988 metų spalio 6 dieną V. Kudirkos „Tautinė giesmė“ gavo oficialumo išraišką, o 1988 m. lapkričio 18 d.

patvirtinta kaip Valstybės himnas. Lietuvos himno garsai lydėjo 1988 m. spalio 7 dieną kylančią mūsų Trispalvę Gedimino pilies bokšte, o dar už dviejų dienų Lietuvos himnas buvo giedamas keliant mūsų vėliavą virš Kauno Vytauto Didžiojo Karo muziejaus varpinės. Jis iškilmingai sugiedotas ir 1990-ųjų metų kovo 11-tosios vakarą, paskelbus Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimą.

Gera prisiminti mūsų himno garbingąjį kelią, jo pergalės triumfą. Dabar Vinco Kudirkos „Tautiška giesmė“, kaip Valstybės himnas įrašytas į 1992 metais priimtos Lietuvos Respublikos Konstitucijos I skirsnio 16-tąjį straipsnį. Yra priimtas ir Valstybės himno Įstatymas. 2009 metais „Tautiška giesmė“ skulptorius Arūnas Sakalauskas (architektas Ričardas Krištapavičius) suteikė paminklinę išraišką sukurdamas ir jos autoriaus Vinco Kudirkos paminklą priešais Lietuvos Respublikos Vyriausybės rūmus esančioje V. Kudirkos vardu pavadintoje aikštėje Vilniuje. Atidengiant paminklą, Lietuvos himną, kaip vienybės ir meilės Lietuvai ženklą, sutartinai giedoja viso pasaulio lietuviai. Šis giedojimas davė impulsą atsirasti naujai vienijančiai pasaulio lietuvių tradicijai – minint Valstybės – Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo dieną, kasmet sutartu laiku visiems lietuviams, kokiuose kraštuose jie bebūtų, giedoti Lietuvos himną.

Profesorius Vytautas Landsbergis 2005 m. Kovo 11 dienos iškilmingame LR Seimo posėdyje sakė: **...galima palinkėti kiekvienam, kuriam pasitaiko giedoti Lietuvos valstybės himną, kad išgirstų jo žodžius. Ir suprastų, kas ten sakoma. Tai labai nuostabus himnas, nė viena valstybė tokio neturi. Kai kur lyg iškilmingas pasižadėjimas, kai kur lyg malda. Štai pasiklausykim: „Ir šviesa, ir tiesa mūs žingsnius telydi“. Čia apibendrintai šviesos įvaizdžiu pasakyti dideli dalykai. Gal kas prisimintų Šventojo Rašto evangelinį pamokymą, net paliepiamą žmonėms: Būkite šviesos vaikai.**

Šiuos žodžius tarsi pratęsė profesorė Regina Koženiauskiene savo apmąstymų apie dr. Vinčą Kudirką knygoje „Būkim šviesos ir tiesos vaikai“, įvardindama mūsų himną kaip **dešimt Lietuvos meilės įsakymų**. Turėtume jų visi prisilaikyti.